

De Nieuwe Zelfzwichter

in dit nummer

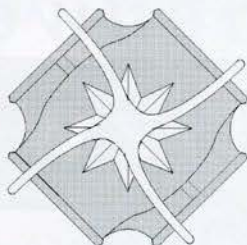
- Redactioneel
- Borstroeden
- Nieuwjaarsbijeenkomst
- Jaarverslag 2000 VVGM
- Molenbiotoop
- Koren-/pelmolen
Zeldenrust
- Molennieuws
- Molens on line
- Verstild verleden (36)
- Agenda

01
1

Colofon

De *Nieuwe Zelfzwichter*
Jaargang 5, no. 1
maart 2001
ISSN 1386-4920

De *Nieuwe Zelfzwichter* is het kwartaalblad van de gezamenlijke molenorganisaties in de provincie Groningen.

Het blad verschijnt in de maanden maart, juni, oktober en december. Leden van de vereniging Vrienden van de Groninger Molens en leden van de Stichting De Groninger Molen ontvangen het blad automatisch. Niet-leden kunnen zich op dit periodiek abonneren voor f 25,00 per jaar (4 nummers). Losse nummers kosten f 5,00 exclusief porto.

Opgave lidmaatschap + abonnement:

Vrienden van de Groninger Molens,
t.a.v. Ledenadministratie, Aweg 5^c, 9718 CS Groningen

Opgave abonnement voor De *Nieuwe Zelfzwichter*
Aweg 5^c, 9718 CS Groningen

Secretariaatsadressen:

- Vrienden van de Groninger Molens,
Aweg 5^c, 9718 CS Groningen, tel. (0597) 59 19 31
- Stichting De Groninger Molen, Aweg 5^c, 9718 CS
Groningen, tel. (050) 3 12 16 94, fax (050) 3 14 25 84
- Gilde van Vrijwillige Molenaars, afd. Groningen,
p.a. Vindicatstraat 50, 9741 CZ Groningen,
tel. tijdelijk via voorzitter L. Duijm (050) 534 48 83

Redactie:

Redactie van De *Nieuwe Zelfzwichter*: Aweg 5^c, 9718 CS
Groningen, tel. (050) 312 16 94, fax (050) 314 25 84,
e-mail: groninger.molens@fmog.nl

J.C. van Driel - Groningen, G. Geertsema-ten Broek -
Groningen, H.A. Hachmer - Nieuwe Pekela, M. Strijkstra-
Kalk - Groningen, D. Lippe - Groningen (lay-out).

De redactie behoudt zich het recht voor om ingezonden artikelen in te korten. Overname van artikelen is eerst na overleg met de uitgever toegestaan.

Aan dit nummer werkten mee:

A.K. Bosch, J.C. van Driel, L. Duijm, G. Geertsema,
L. Groenewold, H.A. Hachmer, S. de Jong, H. Noot,
B. Oomkens, H. Posthumus, M. Strijkstra, G.J. de Vries,
I. Wierenga

Grafische basisvormgeving:

Biche Eleveld bNO - Groningen

Drukwerk:

Zodiak Groep - Groningen

Oplage:

900 exemplaren

Sluitingsdatum kopij:

21 mei 2001

VRIJWILLIGE
MOLENAARS
Afd. Groningen

foto omslag:

Joeswert, Feerwerd

foto: H. Noot, Haren

- 2 • **Redactioneel**
- 3 • **Buigen of barsten**
Traditionele molenmakers en nieuwlichterij in Bourtange.
- 6 • **Nieuwjaarsbijeenkomst van de Groninger molenorganisaties**
Grommende molenvrijwilligers gingen tevreden naar huis na inname van vriendelijke roddel en smakelijke consumpties.
- 7 • **Jaarverslag 2000 van de vereniging Vrienden van de Groninger molens**
Terug in de tijd: een indrukwekkende reeks feiten en gebeurtenissen.
- 9 • **Nieuwe aanpak molenbiotoop in Groningen**
Vrij naar O.B. Bommel: 'Een molenaar van stand moet ook alles alleen doen!'
- 11 • **Koren-/pelmolen Zeldenrust te Westerwijtwerd aangekocht door stichting**
Stichtelijke gedachten bij een strategische aankoop. De Zeldenrust op de internetpagina heeft de wind op de staart!
- 14 • **Molennieuws**
*De paaltjasker te Midwolda staat voor paal.
Bij Ander molennieuws vindt u onder andere nieuws over de biotoopkwestie in Winschoten.*
- 18 • **Molens on line**
Vliegende vliegerfoto's van windmachines gezien vanuit de lucht.
- 19 • **Verstild verleden (36)**
Alweer bomen, klein nog, maar toch...
- 20 • **Agenda**
Op pad!

Redactioneel

10
I

Het molenwereldje is op zich maar een klein wereldje. Als je ergens komt zie je vaak dezelfde gezichten. Zelf ben ik liefhebber van oude zeilschepen en lid van de Vereniging tot Behoud van het Historisch Bedrijfsvaartuig en ook daar zie ik op bijeenkomsten altijd weer dezelfde gezichten. Regelmatig verzorg ik lezingen en constateer bij allerlei andere verenigingen weinig vernieuwing. Kortom, Nederland zit vol met allerlei verenigingen en stichtingen die slechts een select gezelschap weten te bereiken en elkaar vaak tweejaarlijks aankijken met dezelfde gezichten.

Ruimte voor groei is er echter nog genoeg. Er lopen in Nederland genoeg nieuwe gezichten. Kijk maar eens rond in de stad Groningen. Allemaal gezichten die we niet weten te bereiken, gezichten die wat onze toko aangaat, een molen meer of minder niet zien.

Er is dus iets mis met onze aantrekkingskracht.

Als we naar de oorzaak vragen krijgen we overal dezelfde antwoorden. Er zijn te weinig vrijwilligers, mensen willen zich niet meer binden, men is individualistisch, men heeft nergens meer iets voor over, kortom: vroeger was alles beter. Is het dan inderdaad zo gevaarlijk dat men individualistisch is? Nee, individualisme is immers geen egoïsme! Is er dan iets mis met het feit dat men zich niet meer, of minder wil binden. Nee, niets mis mee, maar het vraagt wel een andere benadering van deze personen. Er zijn ook verenigingen die wel groeien als kool. Blijkbaar preken al die kleine verenigingen met veel van dezelfde gezichten teveel voor eigen parochie. De nieuwste nieuwe gezichten weten we al helemaal niet te bereiken. Waarom zijn er in Nederland nog steeds geen Turkse, Molukse of Surinaamse (vrijwillig) molenaars? Waarschijnlijk omdat ze van het bestaan van molenverenigingen niet eens af weten en omdat we hun kinderen niet met leuke dingen naar de molen lokken. Goed, het is makkelijker gezegd dan gedaan en met

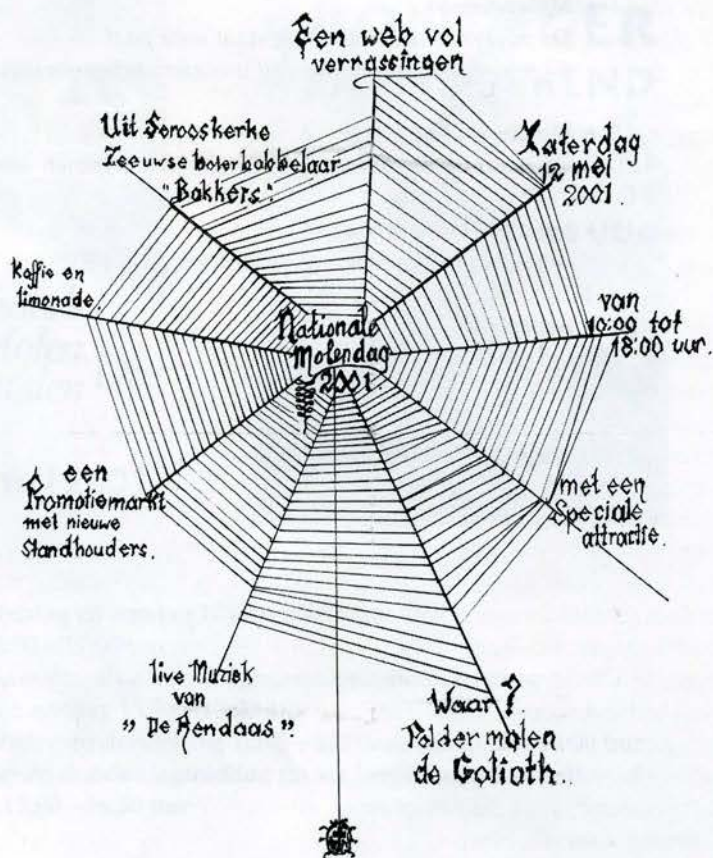
een goed gevulde PR-portemonnee kom je natuurlijk al veel verder, maar met creatieve ideeën kom je vaak ook al een heel eind.

Daarom moeten we regelmatig de bakens verzetten en de molen op de wind houden. Is het houden van een voor- en najaarsvergadering bijvoorbeeld nog wel van deze tijd? Waarom geen molenvrienden-avonden, open voor iedereen die maar komen wil. Met woorden als vergadering, lezing, convocatie e.d. trek je geen nieuwe gezichten. Wie gaat er nu voor de gezelligheid naar een vergadering?

Onze internetsite staat in ieder geval vol in de wind: dagelijks geopend voor iedereen.

Bezit je geen internet, creëer dan een eigen web.

Kortom: blijf aandacht op je vestigen anders wordt het rond de molen wel heel erg stil.

Ida, niet op het net, maar toch een web!

Buigen of barsten

Zonder degelijk onderzoek ter plaatse valt er natuurlijk geen definitieve uitspraak te doen over de oorzaak van de breuk van de borstroede van de standerdmolen van Bourtange (zie ook De Nieuwe Zelfzwichter 2000/4). Deze binnenroede werd in 1979 als borstroede gemaakt voor de nieuwe molen. De levensduur was dus niet zo slecht, achteraf gezien. Op het waarom van een borstroede op de vestingmolen en op de ontwerpoverwegingen hopen we nog eens terug te komen.

In het blad Molenwereld van december 2000 benadert J.S. Bakker de constructie van borstroeden vanuit de traditie. Vervolgens trekt hij uit het feit dat de borstroede van Bourtange op één punt nogal afwijkt van de constructie van een flink aantal andere borstroeden de conclusie dat er daarom in Bourtange een onaanvaardbaar risico is genomen door die molen (op een locatie met veel bezoekers!) te voorzien van een borstroede.

J.S. Bakker pakt zijn artikel in met vermoedens over de redenen voor de geografisch ongelijkmatige verdeling van borstroeden over in Nederland. De scheiding ligt volgens Bakker op de grens van bosrijke gebieden (oost en zuid) en open landschap – waar geïmporteerd lang hout beschikbaar was (via vlotten over de Rijn, uit het Zwarte Woud; later uit Noord- en Oost-Europa).

Niet duidelijk is, of borstroeden altijd een soort tweedehands reparatieconstructies waren of dat er ook

borstroeden op nieuwe molens voorkwamen. In het laatste geval moeten ze later, ook nadat het een inferieure reparatiewijze bleek te zijn, te vinden zijn in nieuwbouwbestekken van molens. Een aanwijzing daarvoor is het bestaan van speciale ijzeren askoppen met een tussenschotten in de roedgaten. Jammer genoeg geven bestekken nooit inzicht in de argumenten voor de gekozen materialen en technieken.

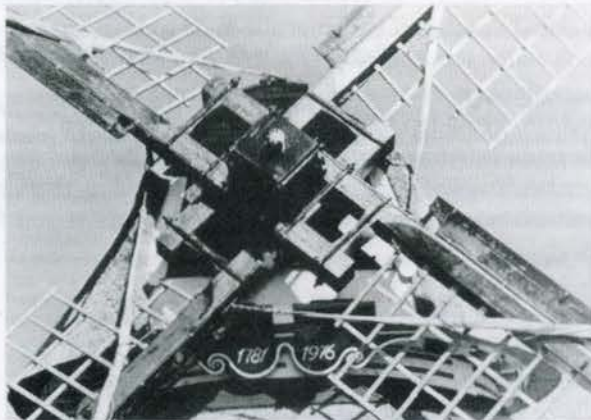
In Vlaanderen woedt op het ogenblik een discussie over het 'origineel' aanbrengen van stalen(!) lassen op een nieuwe borst – voor de veiligheid ook maar van staal – bij te restaureren molens. Het is een afweging van onderhoudskosten tegen veiligheid van toeristen en originaliteit. Dat laatste is een zeer subjectief begrip: in de laatste periode van de commerciële levensduur van molens is er door molenmakers veel met staal gewerkt. Pot is daar een bekend voorbeeld van: niet alleen de roeden, maar ook stalen windpeluws, spruiten, kapspanten, staartbalken, enzovoort. In Ostfriesland zijn ook vele voorbeelden te vinden. Molens die worden teruggerepareerd naar een fictieve Oudhollandse eenheidsmolen doen geen recht aan de technische en bedrijfseconomische ontwikkelingen tijdens hun bestaan.

In zekere zin hebben moderne molenmakers het makkelijker dan hun collega's uit vroeger tijden. Er is een grotere keus aan materialen beschikbaar en als ze willen kunnen ze (laten) uitrekenen hoe dik een balk moet zijn om vormvast (star) of soepel te zijn. Tegenwoordig kennen we de formules; het argument is niet meer 'Maak het maar een halve duim dikker dan de concurrent, dan gaat het langer mee!' Ambachtelijk bouwen is dus een vorm van (verstandig?) conservatisme. Zo lang er geen wijsneus is die iets nieuws bedenkt dat beter blijkt te werken of langer standhoudt, zal niemand moppen over ongelukken of slijtage – men weet niet beter.

Uit de voorgaande alinea volgt dat statistieken alleen niets kunnen zeggen over de technische of constructieve juistheid van een werktuig. De wens zo weinig mogelijk duur en schaars materiaal te gebruiken kon vroeger niet worden ondersteund door een wetenschappelijk verantwoorde sterkteberekening en/of experimenten op schaal. Een molenmaker moest wel stevig aan de maat bouwen om niet het risico te lopen dat hij moest opdraaien voor de reparatiekosten van een te zwakke constructie. De tabel in het artikel van J.S. Bakker bewijst slechts dat molenbouwers elkaar risicoloos na-aapten.

Twee erg extreme voorbeelden tonen aan dat de verhouding van de lengte van de borst (het bosstuk) en de roede (oplanger) er niet toe doet, aangenomen dat de las zelf voldoende sterk is (daar kom ik nog op terug):

1. Haspelkruis: hier is de 'borst' maar iets langer dan de dikte van de askop; de verhouding is pakweg 0,05 of minder. Er zijn constructief verschillende varianten voor houten askoppen (halve roeden aan de buitenkant) en voor ijzeren askoppen (doorgestoken halve roeden, twee evenwijdige gaten met een tussenschot). Als een houten as speciaal gemaakt is voor een haspelkruis, mag de askop kleiner zijn dan gebruikelijk voor doorgaande roeden: de askop wordt dan niet verzwakt wordt door de roedegaten.

Afb. 1a: Haspelwiekenkruis voor een houten as op de Robonsbospoldermolen te Alkmaar
(uit: G.J. Pouw, Wiekssystemen voor polder- en industriemolens)

Het feit dat het haspelkruis nog minder blijvende ingang heeft gevonden dan borstroeden zegt mijns inziens weinig over het technische idee achter die bouwwijze. Bij constructies die zwaar belast worden tot tegen de grens van wat het materiaal verdragen kan, is elke beweeglijkheid fataal.

Bevestigingen lubberen los en plaatselijke overbelasting is een feit – met scheuren of breken als gevolg.

Afb. 1b: Haspelwiekenkruis voor een ijzeren as op de binnenkruier te Ouddorp (N.H.), 1955
Collectie C.E. v.d. Horst, Scheemda

2. Een kopse, doorlopende lijm of smeltverbinding kan even sterk zijn als het ongebroken materiaal.

Afb. 2: Kopse lijm-, las- of soldeerlas

De buigsterkte van vezelachtig materiaal zoals hout is afhankelijk van de treksterkte van de vezels. Als de lijm sterk genoeg is (en blijft: geen veroudering door licht!) is het dus een kwestie van een erg grote tube secundelijm daar in Bourtange. Het is natuurlijk wel noodzakelijk dat de gebroken helften nog goed genoeg zijn, zodat ze niet meteen op een andere plaats weer breken.

Een andere constructieve gedachte

Lijm vier glasvezelstaven in de zijden van de gebroken roede. Dat is misschien erg bewerkelijk en dus duurder dan een nieuw eind op de borst. De wanwichtigheid die er het gevolg van zal zijn, kan verholpen worden door het andere eind preventief op dezelfde manier te behandelen.

Dwarsdoorsnede van de versterking (of een las) met glasvezelstaven langs de roedehoeken

Het komt er dus op neer dat de oplanger ter plaatse van het einde van de borst minstens (heklagtaten!) even sterk moet zijn als de borst daar: hoe lang de borst is, doet er niet toe! Een heel lange borst dient alleen maar ter vervanging van het gammele parallelle binnendeel van de roe. Maak de lengteverhouding gelijk aan 1,0 en de borst is een doorgaande roe geworden.

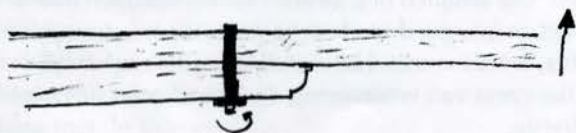
Knelpunten

Het is aannemelijk dat bij borstroeden niet de borst het probleem vormt, maar de versterkte roede. Een massief eiken borst met de dikte van het askopgat is sterker dan een doorgaande grenen roede. Niet zozeer vanwege het verschil in de sterkte van het hout zelf (dat scheelt niet zoveel), maar meer door secundaire effecten: weerbestendigheid, kneuzing en breuk van de hoeveelheid vezels ter plaatse van roewiggen. Het laatstgenoemde effect is dubbel vervelend:

- De buitenste vezels leveren relatief de grootste bijdrage aan de sterkte van een balk.
- De gekneusde houtstructuur watert gemakkelijker in.

Omdat eikenhout harder is dan grenenhout, is de beschadiging daar minder diep.

De genoemde effecten spelen ook een verzwakende rol ter plaatse van de stroppen waarmee de einden (lassen) aan het borststuk zijn bevestigd. Waar brak de roede in Bourtange ook weer? Juist! Waren de moeren van de stroppen te vast aangedraaid? Vast is vast; nog vaster aanhalen trekt de roe krom!

Afb. 3: Te vast aangedraaide strop

Wisselende winddruk en vocht dat in en uit het lasend gaat, hebben tot gevolg dat de bevestiging aan het einde van de borst als het ware praat: de spleet gaat open en dicht. Had dit zwakke punt in Bourtange preventief een schimmelwerende behandeling gekregen? (Als de oplangers in plaats van met stroppen met lunsbouten op de borst zijn bevestigd, lopen de roeden vanwege de moeilijk te beschermen boorgaten nog meer gevaar van vochtintrede.)

Samengestelde houten scheepsmasten werden tot één geheel gekrompen met roodgloeiende hoepels,

net als bij vaten. Bovendien: het geschroeiide, gedeeltelijk ontlede hout gaf weliswaar een klein verlies aan vezelsterkte, maar de daar ontstane houtteer heeft een beschermende werking. Zat er in Bourtange teer onder de stroppen?

Kortom, er zitten veel nadelen aan borstroeden. Het is niet voor niets dat verstandige polderbesturen, gegeven de korte levensduur, ervoor zorgden voldoende reserveroeden achter de hand te hebben. Liever een nieuwe, voorlopig weer betrouwbare doorgaande roede dan lapwerk met twee al verzwakte helften van een oude roede op een borst. Ik vermoed dat het steken van een nieuwe roede sneller te realiseren is dan de constructie van een borstroede en dat was in polders een kwestie van levensbelang. Bij industriemolens is dit argument minder zwaarwegend.

Waar vinden we poldermolens en geen borstroeden (*dus* zou je haast zeggen: de vlagerigheid van de wind in kustprovincies is van belang)? Op welk type molens is de kans op borstroeden groter? Is het wel of niet toevallig dat de twee foto's in het artikel van J.S. Bakker beide van korenmolens zijn? Deze vraag is statistisch-methodisch gezien ontzettend erg fout. Het hele verhaal is door Bakker geschreven naar aanleiding van de roebrek in Bourtange en dat is nu eenmaal een korenmolen; die valt dus al buiten de aselechte steekproef in zijn tabel. Dat hij voor het andere voorbeeld de voormalige korenmolen in Barlo heeft gekozen, kan ik ook niet helpen. Andersom is het al even vreemd dat beide voorbeelden van haspelkruisen in dit artikel zich bevinden op poldermolens in de kustprovincie Noord-Holland. Kennelijk zijn zelfs (nieuwe) haspelkruisen sterk genoeg.

Om het tabelletje met borstroedemolens iets te laten verklaren, zou het minstens moeten worden uitgebreid met andere gegevenskolommen: kust/binnenland, molentype, levensduur. Hoe representatief de steekproef van de molens in de lijst is, weet ik niet: ik heb geen molenarchief bij de hand.

Technische argumenten tonen aan dat de lengte van de borst ten opzichte van de lassen op zichzelf geen relevante constructievariabele is.

Nieuwjaarsbijeenkomst Gezamenlijke Molenorganisaties in de provincie Groningen.

Op donderdag 11 januari 2001 werd een nieuwjaarsbijeenkomst georganiseerd door de gezamenlijke molenorganisaties in Café Vaatstra te Zuidwolde. Hiervoor waren uitgenodigd de bestuursleden, commissieleden en vrijwillig molenaars in Groningen.

De heer J.P.J. Knol, voorzitter van de Stichting De Groninger Molen, was verheugd over de grote opkomst. In zijn toespraak wenste hij alle aanwezigen een heel gezond en gelukkig nieuwjaar. Hierna ging hij uitgebreid in op de ontwikkelingen binnen de organisaties in het Monumentenhuis, waarin gehuisvest zijn De Stichting Oude Groninger Kerken, de Groninger Borgen Stichting, de Regionale Stichting Monumentenwacht Groningen en de Stichting De Groninger Molen.

In het afgelopen jaar hebben twee onderzoeksbureaus de situatie in het Monumentenhuis onderzocht. Als gevolg hiervan zal de Monumentenwacht worden opgenomen bij het Steunpunt Libau. In de opgestelde startnotitie wordt een verdere samenwerking in het Monumentenhuis als leidraad genomen. De Stichting Oude Groninger Kerken is initiatiefnemer voor de projecten Instandhouding, Cultuurtoerisme en Erfgoededucatie en heeft een inspanningsverplichting tot samenwerking met de Groninger Borgen Stichting en de Stichting De Groninger Molen.

De politieke invloed van de Stichting De Groninger Molen op de besluitvorming van de provincie kan mogelijk worden vergroot door het onderhoud van een groot aantal molens in Groningen over te nemen. Concreet betekent dit dat de stichting de zorg voor het onderhoud van molens overneemt en dat de moleneigenaren deze zorg afkopen door een jaarlijkse bijdrage. Dit dient het belang van de molens in Groningen. De Stichting heeft de kennis in huis of kan deze verkrijgen via haar banden met

andere molenorganisaties. De eerste moleneigenaar heeft zich reeds aangediend en zal mogelijk als pilot project fungeren.

De heer Knol spreekt de wens uit dat hij het komend jaar positieve ontwikkelingen kan melden.

Hierna houdt de heer Ties Kalk een toespraak als lid van de PR-commissie. Hij vraagt speciaal aandacht voor het internationaal Jaar van Vrijwilligers, uitgeroepen door de Verenigde Naties. De toespraak is hieronder integraal weergegeven.

Beste molenvrienden,

Wel of geen jaar van vrijwilligers, wij als drie molenorganisaties zijn ieder jaar trots op onze vrijwilligers. U allen bent voor ons, bestuurders, een grote steun bij het soms moeilijke overleg dat we heden ten dage met allerlei instanties moeten voeren. Die schijnen nog steeds niet te begrijpen hoeveel en hoe goed werk door vrijwilligers, door jullie dus, wordt verzet. Het ontbreken - meestal - van elke vorm van waardering daarvoor stemt ons verdrietig.

De aanduiding 'onrendabel monument' zoals de Provincie Groningen jullie molen pleegt te noemen, getuigt daarvan. Welk monument is dan wel rendabel. Ja, die paar waar een exploitant opzit. Maar hoeveel kun je er zo maken. Ik zie mijzelf in ieder geval nog geen polderwater verkopen om maar eens met de onzin van bepaalde ambtenaren mee te praten. Bij de opening van molen *De Lelie* in Eenrum heb ik richting de politiek de uitspraak gedaan: Overheden koester de vrijwilligers! Later zijn deze woorden door de gedeputeerde nog een keer via de pers naar buiten gebracht, maar daar is het dan ook bij gebleven. Daarom doen we het als besturen zelf maar.

Vrijwilligers, en daarmee bedoelen we iedereen die zich inzet voor onze molens - op welke manier dan ook - bedankt voor jullie werk en we weten, we kunnen op jullie blijven rekenen.

Dan wil ik nog iets zeggen over het zogeheten Jaar van Vrijwilligers. Er is nog niet zoveel over bekend, je leest er nog nauwelijks over. Ik heb enige informatie van het internet afgehaald. Zodoende weet ik inmiddels dat er wel reeds enige lokale comités in onze provincie zijn opgericht en wel in de volgende gemeenten Groningen, Haren, Hoogezand, Leek, de Marne, Marum, Vlagtwedde. Ook is er een Provinciale steunfunctie: Sprong, Groningen. Hiermee heb ik reeds telefonisch contact gehad en de vraag neergelegd, wat betekent dit Jaar van Vrijwilligers voor onze organisaties. Hierover vindt binnenkort overleg plaats.

Wat is nu het doel van het Jaar van Vrijwilligers? Vernieuwing en verjonging van het vrijwilligerswerk, dat zijn natuurlijk zaken die ook ons aanspreken. Onze molenorganisaties bestaan immers vrijwel uitsluitend uit vrijwilligers. Maar we moeten afwachten wat men voor ons kan betekenen. De PR-commissie zal bekijken of we activiteiten kunnen ontwikkelen die aansluiten bij het vrijwilligersjaar 2001.

Ik ga er vanuit dat in iedere gemeente een lokaal comité zal worden opgericht. Wij zullen dit in de gaten houden en verwachten dat er in de gemeenten mogelijk een contactpersoon wordt aangewezen. Wij zullen, indien mogelijk namens de molens onze bijdrage leveren. De PR-commissie kan een coördinerende en ondersteunende rol spelen.

We wachten verdere ontwikkelingen af en houden u op de hoogte.

G.J. de Vries

Jaarverslag 2000 van de Vereniging Vrienden van de Groninger molens

Ledenactiviteiten

De voorjaarsvergadering is op donderdagavond 27 april in Hoogkerk gehouden. In de vacature van mw. Van Giessen is de heer Venema gekozen. De heer Vos is herkozen als bestuurslid. De heer Kalk was niet herkiesbaar. De vacature is tijdens de vergadering niet opgevuld. Het bestuur bestaat thans nog maar uit vijf leden. Het jaarverslag en het financieel verslag van 1999 zijn ter vergadering vastgesteld. De geplande lezing over molens in Duitsland (Ostfriesland) is helaas niet doorgegaan door verhindering van de Duitse gasten.

Tijdens de najaarsvergadering op donderdagavond 9 november in Kolham zijn het jaarplan en de begroting 2000 vastgesteld. In het jaarplan zijn de voornemens van de vereniging opgenomen. De vereniging streeft er naar om naast de jaarlijks terugke-

rende activiteiten o.m. enkele verdwenen molentypen terug te brengen in het Groninger landschap. Het zijn projecten waarbij veel geduld moet worden betracht. Na de vergadering heeft de heer Groenewold het verhaal gehouden over de trieste brand van de korenmolen de Entreprie in Kolham. De Slochter Molenstichting heeft gelukkig plannen voor de herbouw van de molen.

Het aantal leden is teruggelopen t.o.v. 1999. Per 31 december 2000 zijn er 668 leden, terwijl er eind 1999 nog 705 leden waren ingeschreven.

De jaarlijkse excursie, gepland op zaterdag 23 september naar enkele molens in de provincie Noord-Holland, is wegens te geringe belangstelling helaas niet doorgegaan. Organisator Koster hoopt dat er volgend jaar wel weer een excursie zal plaatsvinden.

Voorlichting over molens

De vereniging heeft het voornemen op enkele molens of bijgebouwen van molens een molenbezoekerscentrum in te richten. Op deze wijze kan de voorlichting over molens bij een groot publiek beter onder de aandacht worden gebracht. De fotolijsten van molens kunnen uitstekend worden gebruikt voor wisseltentoonstellingen in de molenbezoekerscentra. Inmiddels is er een uitgebreide verzameling fotolijsten beschikbaar voor uitleen.

In de gangen van het waterschapshuis van het waterschap Noorderzijlvest in Appingedam is de fototentoonstelling van molens nogmaals een jaar geprolongerd.

De molenromp van de *Widde Meulen* in Ten Boer is dit jaar voorzien van een nieuwe stelling. De molenromp kan ook als molenbezoekerscentrum worden ingericht. Het plan voor de herbouw van de molen is door de gemeente opgenomen in een groter plan en voor subsidiëring bij de overheden en fondsen ingediend.

Het Groninger Molenarchief

Na het overlijden van ons erelid de heer W.O. Bakker, zijn er met de familie Bakker enige gesprekken gevoerd over de uitgebreide verzameling van Bakker. Dit heeft ertoe geleid dat de vereniging vrijwel de complete verzameling heeft overgenomen. De collectie Bakker is ondergebracht in het Groninger Molenarchief. Iedereen heeft t.z.t. de mogelijkheid deze gegevens, na een afspraak met coördinator Vos tel. 0597-532944, te raadplegen. Het molenarchief was in 2000 in het kantoor van het Waterschap Hunze en Aa's, Hoofdweg 2 te Wedde gevestigd. Dit jaar zijn er drie vrijwilligers, de heren Van Giessen, Venema, en Vos en mw. Hoogduin vele dinsdagen werkzaam geweest in het Groninger Molenarchief van de provinciale molenorganisaties, te weten onze vereniging, de Stichting De Groninger Molen en het Gilde van Vrijwillige Molenaars, afdeling Groningen. Een groot gedeelte van de tijd is besteed aan het sorteren en archiveren van verkregen archieven, het aanbrengen van een nummering op de archiefstukken en foto's en het verstrekken van archiefgegevens aan derden. Voorts zijn er weer vele gegevens in de computer ingevoerd, met name kaartmateriaal en een verzameling foto's en negatieven. Het molenarchief is ook betrokken geweest bij een aantal molenopeningen en bij het afscheid van molenmaker Molema. Het plan voor de uitbreiding van het molenarchief is voorlopig afgerond. Het plan is door de provincie gedeeltelijk gesubsidieerd.

Internetsite www.groningermolens.nl

In 2000 is de Internetsite www.groningermolens.nl voortgezet. De heren Venema en Vos en mw. Rijsburger-de Ploeg zijn in de internetwerkgroep met de verwerking van actuele gegevens regelmatig aan de slag. De website is bedoeld voor alle Groninger molenorganisaties, vrijwillige molenaars, verzamelaars en bedrijven die met molens te maken hebben. Er is voor de begeleiding een internetcommissie gevormd, bestaande uit vertegenwoordigers van de drie provinciale molenorganisaties. De internetsite wordt voortaan door de provinciale molenorganisaties en bedrijven gefinancierd.

Molenbiotoop

De acties van de biotoopwachters om de biotoop rond molens te verbeteren of zeker te stellen, worden ondersteund. Het zou aan te bevelen zijn dat de gemeenten in hun bestemmingsplannen beschermingszones rond molens zouden aangeven. Een aantal gemeenten hebben hier gelukkig gehoor aan gegeven. Er ontbreken echter in teveel bestemmingsplannen nog beschermingszones, waardoor bouwplannen of aanplant van bomen de windtoetreding naar molens ernstig kunnen belemmeren.

Amerikaanse windmotor

De Amerikaanse windmotor ligt bij de gemeentewerkplaats te Midwolda te wachten op de benodigde financiën voor het herstel van de molen. Er moeten nog enkele ontbrekende onderdelen (o.a. de stelling) worden vervaardigd. Het is de bedoeling de molen in 2001 te plaatsen bij het Hondshalstermeer in Nieuwolda.

De Nieuwe Zelfzwichter

De redactie van het gezamenlijk molenblad is er weer in geslaagd met behulp van vele auteurs vier aantrekkelijke kwartaalbladen uit te geven. Er zijn weer vele artikelen verschenen over de activiteiten van de vereniging, de stichting en het Gilde, nieuws over onderhoud en restauraties van molens, de geschiedenis van diverse molens, een molen-activiteitenkalender en de beschrijving van enkele in 2000 verschenen boeken. De redactie bestaat eind 2000 uit de dames Geertsema, Strijkstra en Lippe en de heren Van Driel en Hachmer.

Samenwerking met andere molenorganisaties

In 2000 zijn er enkele overlegvergaderingen geweest met de Stichting De Groninger Molen en het Gilde van Vrijwillige Molenaars, afdeling Groningen. Aan de orde zijn de plannen van de molenorganisaties geweest. Het is een goede gewoonte om de partners

tijdig te informeren over hun plannen. Er wordt zoveel mogelijk gewerkt aan gezamenlijke activiteiten.

Molendagen

De Nationale Molendag is gehouden op zaterdag 13 mei. In onze provincie hebben er weer vele molens gedraaid. Zaterdag 17 en zondag 18 juni vond het Groninger molenweekend plaats. De belangstelling voor een molenweekend voor de gehele provincie loopt wat terug. Tijdens het

Monumentenweekend op 9 en 10 september hebben er met name veel poldermolens gedraaid. Het thema was dit jaar immers Water.

Het bestuur

Het bestuur en het dagelijks bestuur vergaderen ieder in de regel één keer per twee maanden. Het bestuur bestond per 31 december 2000 uit de heren De Vries (voorzitter), Vos (secretaris), Venema (penningmeester) en de heren Koster en Wolthuis (leden).

L.H. Duijm

Nieuwe aanpak molenbiotoop in Groningen

Inleiding

In de najaarsvergadering van het Gilde van Vrijwillig Molenaars is de Handleiding Molenbiotoop uitgedeeld aan de vrijwillige molenaars. Naar aanleiding van deze handleiding is een discussie gestart over de organisatie van het biotoopwerk in Groningen. Bij deze discussie waren naast het Gilde ook de Stichting De Groninger Molen en de Vereniging Vrienden Groninger Molens betrokken. Deze discussie heeft geleid tot een nieuwe aanpak van het biotoopwerk in Groningen. Dit artikel geeft een uitleg van deze nieuwe aanpak.

De nieuwe aanpak

1. Signaleren van ongewenste bouwactiviteit
Elke vrijwillig molenaar houdt voor zijn eigen molen de ontwikkelingen in de omgeving van zijn molen bij door middel van het lezen van het gemeentelijke katern in de plaatselijke krant.
2. Rapporteren aan biotoopwachter
Signaleert de vrijwillig molenaar een ongewenste bouwactiviteit in de buurt van zijn molen dan stelt hij de biotoopwachter hiervan op de hoogte. De biotoopwachter zal de

betreffende bouwactiviteit nader onderzoeken en rapporteert vervolgens zijn bevindingen aan het bestuur van het Gilde van Vrijwillige Molenaars.

3. Overleg tussen de drie molenorganisaties
Het bestuur treedt in contract ten eerste met de Stichting De Groninger Molen die de eigenaren vertegenwoordigt en ten tweede met de Vereniging Vrienden Groninger Molens. De Stichting De Groninger Molen treedt in contact met de eigenaar.
4. Bezwaren indienen
Na het onderlinge overleg dienen de drie molenorganisatie gescheiden van elkaar een bezwaar in bij de betreffende overheidsinstantie.

De figuur op de volgende pagina geeft de nieuwe aanpak schematisch weer.

Wat betekent dit voor de vrijwillig molenaar?

De nieuwe aanpak draait om de betrokkenheid van de vrijwillige molenaar bij het biotoopwerk. Als vrijwillig molenaar heb je de mogelijkheid om de omgeving van de molen goed in de gaten te houden. Niet alleen via de plaatselijke krant, maar ook

door bijvoorbeeld contact met de mensen in de omgeving van de molen. De vrijwillig molenaar heeft dus een belangrijke signalerende functie voor de biotoopwachter. Oftewel de vrijwillig molenaars zijn de ogen en oren van de biotoopwachter. De vrijwillig molenaar kan de biotoopwachter op de hoogte stellen door het betreffende stuk uit de krant aan de biotoopwachter toe te zenden per post. De vrijwillig molenaar zal kosten maken voor het biotoopwerk. De kosten voor het abonnement van de plaatselijke krant kunnen in de nieuwe aanpak worden gedeclareerd bij het Gilde-bestuur. Alle andere kosten die gemaakt worden voor het biotoopwerk worden alleen vergoed als er vooraf met het Gilde-bestuur is overlegd.

Wie is de nieuwe biotoopwachter?

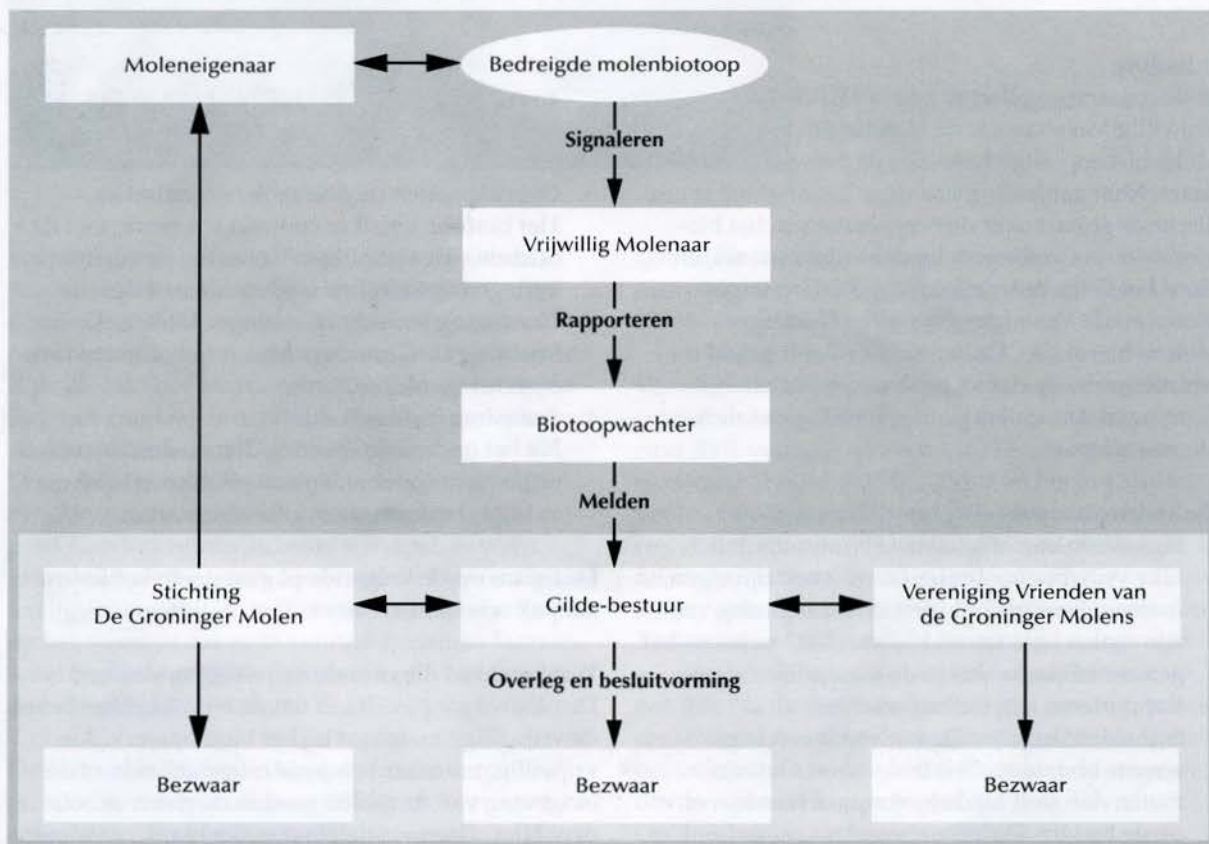
Het Gilde-bestuur is op zoek gegaan naar een nieuwe biotoopwachter en heeft Thomas Sleijfer bereid gevonden om de functie van biotoopwachter te vervullen. Zoals blijkt uit figuur 1 worden alle biotoopzaken aan Thomas gemeld en deze neemt contact op met het Gilde-bestuur. Thomas zal bij alle vergadering van het Gilde-bestuur aanwezig zijn om de biotoopzaken te bespreken. Zijn adres is: T.H.J. Sleijfer, Wilheminalaan 9, 9752 LL Haren, 050-534 89 93

In het gezamenlijke overleg van de drie Groninger molenorganisaties zullen de biotoop problemen worden besproken en in overleg worden te nemen acties opgepakt. Elke molenorganisatie zal zijn eigen bezwaar indienen. Op deze wijze wordt op een zo breed mogelijke manier bezwaar gemaakt. De gezamenlijke molenorganisaties gaan in overleg met de Vereniging De Hollandsche Molen, om ook van hun zijde de biotoop bezwaren te ondersteunen. Tevens kan De Hollandsche Molen ons adviseren op welke wijze het beste gehandeld kan worden.

Wat betekent dit voor de moleneigenaar?

In het algemeen geldt dat de moleneigenaren geïnformeerd worden door de Stichting De Groninger Molen en worden geadviseerd om ook een bezwaarschrift omtrent de ongewenste biotoopverandering in te dienen.

In de praktijk blijkt dat de moleneigenaar in een aantal gevallen een gemeente is. Echter de gemeente is ook vaak de bedenker van geplande hoogbouw in de buurt van een molen. De gemeente vervult in dit geval een dubbel rol en zal zich in veel gevallen door economische motieven laten leiden. In de bovenbeschreven nieuwe aanpak is er voor gekozen in dergelijke gevallen te handelen via

**VERSTOPPING ?
ALARMTELEFOON
050 - 5421890
24 UURS - DIENST**

- Rioolontstoppen
- Aanleg en reparatie
- T.V.-inspectie
- Gevelreiniging
- Impregneringen

PETER KUIL
REINIGINGS SERVICE

Noorddijkerweg 13
9734 AS Groningen

Tel. (050) 542 18 90
Fax (050) 542 37 78

Onderlinge Brandwaarborg Maatschappij

speciaal voor molenaars

SINDS 1873 SPECIALIST IN HET VERZEKEREN VAN WINDMOLENS

Hoofdkantoor Deventer: Singel 19 - Postbus 448 - 7400 AK Deventer
Telefoon (0570) 61 23 53

BAKKER *de Rappe Schoenlapper*

Fa. DOORNBOS

A-Kerkhof 33
9712 BC Groningen
Telefoon: (050) 312 08 07

FIRMA EKKELKAMP

De speciaalzaak voor: Volgekorenmeel

*Hondensport, Vogelzaden,
Paardenvoeders, Vogels
Aquariumbenodigdheden,
Hengelsportartikelen
en alles voor Uw huisdieren*

Rijksstraatweg 135
(050) 535 02 15
Haren (Gr)

Schoonmaakbedrijf Zeeman

*Voor complete
schoonmaakservice
o.a. kantoren etc.*

**glazenwasserij
gevelreiniging
impregneren (muren)
tapijtreiniging
kunststof reinigen
enz.**

**Telefoon
050-3061279
Fax
050-3061836**

de Stelling 5, 9774 RB Adorp

Evenementenhal Op Roakeldais

voor o.a.:

- ✓ Personeelsfeesten
- ✓ Reünies
- ✓ Sportactiviteiten
- ✓ Beurzen
- ✓ Concerten

Wij hebben u te bieden:

- ✓ Een multifunctionele hal met een oppervlakte tot 1850 m².
- ✓ Ruime parkeergelegenheid.
- ✓ Centrale ligging in Noord Groningen.
- ✓ Geheel verzorgde dag/avondprogramma's

Oostervalge 52a – Postbus 40, 9989 ZG Warffum
tel. (0595) 42 24 96 / fax (0595) 42 32 92
admin@oproakeldaishal.nl

DE MOLEN IN DE VREUGD?

Wij hebben
een grote collectie
geboortecadeaus, zoals:

*kindercouverts,
rammelaars,
spaarpotten,
servetbanden,
papplepels en
geboortebekers
in zilver en pleet.*

GRAVEREN IS GRATIS!

JUWELIER **REPKO**

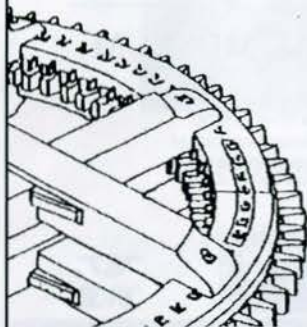
Herestraat 4
Groningen
tel. (050) 312 91 31

Molenmakersbedrijf
Molema
V.O.F.

Provincialeweg 4, 9677 TW Heiligerlee

telefoon (0597) 59 16 60
telefax (0597) 59 11 76
mobiel 06 53 22 48 91

Mulder Pot - Kropswolde

KORENMOLEN **De Hoop**

Woldweg 70, Kropswolde.

Voor de zelfbakkers(sters):

- volkorenmeel
- tarwemeel
- viergranenmeel
- pannenkoekmeel
- boekweitmeel

Openingstijden:

woe. t/m vrij. 14.00-17.00 uur
zat. 10.00-12.00 en 14.00-17.00 uur

Molenaar J.J. Pot
Telefoon (0598) 39 49 53

Naar windmolen

Joerwert

Te Feerwerd voor:

- ✓ tarwemeel
- ✓ tarwebloem
- ✓ rijst
- ✓ gort
- ✓ pannenkoekmeel
- ✓ gemengd graan
- ✓ en andere molenproducten
- ✓ (ook voor zelfbakkers/sters)

Donderdag, vrijdag en zaterdag geopend van
13.30 - 17.30 uur

Molenaar Rolf Wassens
☎ (0594) 62 15 45 / 62 19 45

JAN VOS

Rietdekkersbedrijf

**Al meer dan 25 jaar
vakmanschap**

⌘ Boerderijen
⌘ Villa's
⌘ Recreatiebungalows

⌘ **Molens**
⌘ Bungalows

Ook voor reparatie en onderhoud

tel./fax (050) 406 20 39

Oude Boerenweg 11 - Glimmen

DE KAMERSPECIALIST

**HUUR
VERHUUR
ADVIEZEN
BEMIDDELING**

**Beheer van Huizen, Kantoren
en Bedrijfspannen.
Gespecialiseerd in Kamerverhuur.**

Eendrachtskade N.Z. 25
9718 BB Groningen
☎ (050) 313 34 16
Geopend : 10-12 en 13-17.30 uur

**Het Veenkoloniaal Museum in Veendam . .
het meest verrassende museum van de regio !**

U ontmoet er de turfstecker, neemt plaats in de roef van een binnenschip, staat oog in oog met een zeeman en kunt zelfs een echte scheepsjager tegen het lijf lopen. Voordat u het weet neemt u samen met hem plaats in een oergezellig, ouderwets café.

Het Veenkoloniaal Museum is dé plaats voor een succesvolle start van uw familiereünie of personeelsuitje.

Op uw verzoek verzorgen wij dagvullende arrangementen.

Het Veenkoloniaal Museum is bovendien de uitgever van de Veenkoloniale Volksalmanak. Al vanaf f 35,- ploft deze jaarlijks op uw deurmat. Bovendien ontvangt u voor dit bedrag twee keer het magazine 'Omzien naar het Museum' met daarin opgenomen de museumkalender, en heeft u het hele jaar, samen met uw partner, vrij toegang tot het museum.

Voor meer informatie: 0598 616393

VEENKOLONIAAL MUSEUM

Winkler Prinsstraat 5 - 9641 AD Veendam
tel 0598 616393 - fax 0598 616590
e-mail: veenkol@veenkoloniaalmuseum.nl
www.veenkoloniaalmuseum.nl

de Stichting De Groninger Molen. Deze stichting vertegenwoordigt de moleneigenaren in Groningen en kan op een onafhankelijke manier beoordelen of een bezwaar ingediend moet worden. De stichting heeft hierbij niet per se de steun van de betreffende moleneigenaar nodig.

In het geval van een gemeente als moleneigenaar in de bovenbeschreven dubbelrol kan de vrijwillig molenaar buiten schot blijven omdat hij alleen de signalerende functie heeft en niet het uiteindelijk bezwaar indient. Zodoende komt de vrijwillig molenaar niet in conflict met haar 'werkgever' (de moleneigenaar). Natuurlijk wordt de vrijwillig molenaar door de molenorganisaties betrokken bij de uiteindelijke beslissing van het bezwaar. Zo kan de vrijwillig molenaar bij de verschillende besprekingen aanwezig zijn.

A.K. Bosch

Koren-/pelmolen *Zeldenrust* te Westerwijtwerd aangekocht door een stichting

De oudste molen van Westerwijtwerd was een standaardmolen die werd afgebroken ingevolge de provinciale resolutie van 1628 die sanering van het molenbestand tot doel had. Omstreeks 1841 werd in Westerwijtwerd opnieuw een molen gesticht door Ebel Tjark Ebels, van beroep korenschipper. In 1846 brandde de molen af en hij werd pas in 1852 herbouwd. In 1854 werd het bedrijf overgenomen door Klaas Harms Doornbos en twee jaar later werd de molen aangekocht door de familie Hazekamp die tot 1980 eigenaar zou blijven van *Zeldenrust*. Enkele jaren later werd de molen door Martinus Hazekamp teruggekocht.

Al sinds 1841 bepaalt de molen *Zeldenrust* (75) samen met de kerk het dorpsbeeld van Westerwijtwerd. De *Zeldenrust* is een achtkante bovenkruier met stenen – helder wit geschilderd- onder- en tussenstuk

Tot slot

De bovenbeschreven nieuwe aanpak zal worden besproken op de komende voorjaarsvergadering. Het Gilde-bestuur nodigt de leden uit om tijdens de vergadering te discussiëren over deze nieuwe aanpak.

Tevens zal op de najaarsvergadering aandacht worden besteed aan de nieuwe inzichten die ontstaan zijn met de invoering van de ARBO-wet. De gevolgen van de ARBO-wet, die ingevoerd is in 1998, hebben ook betrekking op de molens in de provincie die door de arbeidsinspectie geclassificeerd zijn als risicovolle objecten.

Komt dus allen op beide vergaderingen!

en een houten achtkant bekleed met asfaltpapier. Beide roeden zijn voorzien van zelfzwiching en verbusseling en hebben een vlucht van 21 meter. De molen heeft de typische kenmerken van de Groningse molens en is samen met het voormalige molenhuis beeldbepalend voor het dorp Westerwijtwerd. Staande aan de zuidzijde van het dorp was de molen tot de 60er jaren nog in bedrijf. Daarna werd de pelinstallatie niet meer gebruikt (nog wel compleet aanwezig) en werd er alleen nog (vooral veevoeder) gemalen.

Toen de molen opnieuw in bezit kwam van molenaar Hazekamp werd in samenwerking met de Stichting de Groninger Molen subsidie aangevraagd en in 1995 werden een nieuwe stelling en nieuwe stellingdeuren aangebracht. Inmiddels was het tijd voor een ingrijpende restauratie van kap, gevlucht,

Voormalig eigenaar Hazekamp bij de Zeldenrust

Foto: H. Noot, Haren

krui-inrichting en het achtkant. Opnieuw werd in nauwe samenwerking met de stichting de Groninger Molen subsidie aangevraagd. Er werd een substantieel bedrag toegekend in 1997 door de Rijksdienst Voor Monumentenzorg maar tot op de dag van vandaag is er slechts een klein gedeelte van deze subsidie benut. Door molenbouwer Doornbosch werd een complete roede met zelf-zwichting en verbusseling geproduceerd, een compleet voorkeuvelens inclusief windpeluw werd geleverd en een nieuwe lange spruit. Deze onderdelen liggen sinds 1997 in 'het magazijn' te wachten op het moment dat ze in gebruik genomen kunnen worden. Het probleem betrof de eigen bijdrage van de toenmalige eigenaar.

Ondertussen zagen de dorpsbewoners de molen zienderogen achteruitgaan. Bij elke storm waaiden er wel een paar kleppen van de roeden en in 1999

zijn de laatste kleppen en verbusseling van de binnenroede verwijderd. De andere roede (Potroede uit 1898) was op dat moment al kaal.

Vanwege het verstrijken van de termijn dreigde de subsidie weg te zullen vallen (de restauratie zou eind 2001 voltooid moeten zijn). Een aantal inwoners van het dorp zag het verval en het eventuele verlies van de subsidie met lede ogen aan en besloot een stichting op te richten met als doelstelling: de aankoop, restauratie en onderhoud van de koren/pelmolen Zeldenrust te Westerwijtwerd. Op 23 november 2000 werden de statuten vastgesteld en was de stichting, die negen bestuursleden telt, een feit. Na de eerste vergaderingen en een intensief contact met de stichting de Groninger Molen in de persoon van Douwe van der Zee werd de strategie om de molen te kopen bepaald. Op donderdag 21 december 2000 werd het eerste

doel bereikt en passeerde de akte in een officiële bijeenkomst, met het voltallige bestuur en notaris Huitsing uit Middelstum, in het huiskamercafé van Tinus en Eke. De aankoop van de molen met toebehoren van Tinus Hazekamp was een feit.

Inmiddels zijn de leden van de stichting druk bezig met het treffen van de voorbereidingen die nodig zijn voor een grondige restauratie van zowel het staande werk als een deel van het gaande werk. Het belangrijkste eerste werk van de stichting bestaat uit het werven van fondsen en het maken van plannen voor de exploitatie. Mogelijk zal Zeldenrust dit jaar als niet draaiende molen maar als een stuk verstild verleden al mee kunnen doen met het Groninger Molenweekend. Het zou voor het eerst sinds jaren zijn dat deze karakteristieke molen, waar men de sfeer van toen nog duidelijk kan proeven, wordt opengesteld voor publiek.

Met molenmaker Doornbosch uit Adorp is al contact is gelegd om te zien of hij de restauratie kan uit-

voeren.

Tenslotte zij nog vermeld dat in het bestuur van de stichting twee door D. Wiggel opgeleide gediplomeerd vrijwillig molenaars zitten. Na de restauratie zal de molen geen rust meer gegund zijn en kan de molen zijn naam weer waar gaan maken. Het gedicht uit Van Haver tot Gort van Roel Helmers zal weer werkelijkheid moeten worden:

Ik heb geen tijd
Heet Zeldenrust
Maal graan tot meel
Maak gort en dust
De wind hij gunt
Mij zelden rust

Nadere informatie over de Stichting Korenpelmolen Zeldenrust is te vinden op de website van de stichting www.molen-zeldenrust.nl (die overigens nog verder uitgewerkt zal worden). Donateurs kunnen zich hier aanmelden. ✂

Molenpuzzel

De oplossing van de molenpuzzel uit nummer 4 van 2000 luidt:

MOLENBRAND.

1. Farmsum	6. Ebenhaëzer
2. Oosterdijkshorn	7. Pieterzijl
3. Lelie	8. Aurora
4. Kantens	9. Fraylemamolen
5. Phoenix	10. Hoogemeeden

Hoewel niet bij de puzzel stond vermeld dat de oplossing ingestuurd kon worden, hebben twee mensen dit spontaan gedaan. Beide oplossingen waren goed, de inzenders J.A. Rossing uit Staphorst en J.J. van Bruggen uit Bedum kregen een attentie thuisgestuurd.

De redactie bedankt de maker van de puzzel, David Reitsema, voor zijn inzet.

Weer

Bij het molenbureau is een boekje (A4-formaat met ringband) te koop met de titel *Kennismaking met de meteorologie*. Het is een uitgave van het K.N.M.I. en het telt 31 pagina's. Het boekje is bedoeld als een korte introductiecursus voor nieuwkomers in de wereld van het weer.

In het boekje worden basisprincipes en begrippen uit de weerkunde op korte en begrijpelijke manier uitgelegd. De onderwerpen die aan de orde komen zijn de dampkring, mist en wolken, neerslag, luchtcirculatie, luchtdrukssystemen en fronten. De tekst wordt verduidelijkt met talrijke zwart-wit illustraties. Het laatste hoofdstuk is een lijst van begrippen en termen uit de meteorologie, met de verklaring erbij.

U kunt het boekje bij het molenbureau (Aweg 5c in Groningen, telefoon 050-3121694) bestellen.

De prijs is f3,50 per boekje exclusief verzendkosten.

(De nummering tussen () verwijst naar de nummering in het Groninger Molenboek – 2de druk, welke is uitgegeven in 1981)

Korenmolen *De Lelie* (32), Eenrum

Op zaterdag 7 april begint voor Molen *De Lelie* weer het zomerseizoen. Vanaf die zaterdag zijn we weer alle zaterdagmiddagen open van 13:00 tot 16:30 uur. daarbuiten zijn we open op afspraak (voor groepen).

Op 30 april wordt er, in samenwerking met de vereniging voor Volksvermaken 's morgens kinderactiviteiten georganiseerd. Dit zullen verschillende spelletjes zijn en uiteraard zal er door de kinderen zelf een speciale oranjekoek gebakken kunnen worden.

Op donderdag 24 mei tijdens de hemelvaartsmarkt in Eenrum zullen er ook in de molen weer allerlei activiteiten zijn.

Tijdens het Groninger Molenweekend (9 en 10 juni) is *De Lelie* beide dagen open.

Er zal op alle geopende dagen weer gebakken worden in *De Lelie*. Onze bakker Dave Elshof is al weer druk bezig met het ontwikkelen van nieuwe broodjes en koekjes.

De oerbroodjes en leliekoekjes blijven uiteraard in het assortiment.

De vrijwilligers zien u graag op één van de zaterdagmiddagen op onze molen.

Slochter Molenstichting

Voor vijf molens van de stichting is nog in 2000 een aanvang gemaakt met een grondige aanpak van het schilderwerk. De oplettende voorbijganger kan het niet zijn ontgaan dat

het verfwerk dringend aan onderhoud toe was. Het is de bedoeling het schilderwerk in twee fasen aan te pakken, verspreid over twee jaar. Fase I wordt in 2001 afgerond. De

stichting rekent er op, dat het geheel straks weer een verzorgde indruk geeft en hoopt daarmee ook de kwetsbare onderdelen weer voor geruime tijd een extra bescherming te geven.

Korenmolen *Windlust* (22), Overschild

In de vorige *Zelfzwichter* is de moeilijke voortgang rond de restauratie van deze molen gemeld. De toestand van de kap is echter dermate slecht,

Windlust, Overschild
Foto: H. Noot, Haren

dat direct ingrijpen noodzakelijk is; de Groninger uitdrukking 'hai lekt as 'n teems' is wel erg van toepassing. Aanvullende schade aan gaande werken, de kapzolder en overige onderdelen binnenin de kap dreigt en dient te worden vermeden, om niet een tweede wijziging op het plan te moeten indienen. Bij werkzaam weer wordt het stormschild vervangen en de kap waterdicht gemaakt en geteerd. De grotere klussen worden vooreerst uitgesteld tot nadere berichtgeving met betrekking tot de restauratie. Als alles meezit wordt in elk geval de stelling dit jaar nog vernieuwd en als het extra meezit kan tevens het wiekenkruis worden aangepakt.

Korenmolen *Entreprise* (98), Kolham

Na het aanbrengen van het nooddak zijn inmiddels ook de stellingdeuren gedicht en zijn kapotte ramen vervangen. Twee keer is er gereageerd op ons aanbod om een presentatie van deze molen en het drama van de brand te geven. Sympathieke bijdragen ten behoeve van de herbouw waren het gevolg. Binnenkort kunt u enkele dia's uit deze presentatie ook op internet raadplegen. We herhalen nog even het gironummer 4920, t.n.v. Herbouw Molen Kolham, te Slochteren. Let de eerstkomende tijd ook op de pers. De Slochter Molenstichting bereidt in samenwerking met de Vrienden van de *Entreprise* te Kolham een grote actie voor. We geven (om het spannend te houden) nu nog geen informatie, maar leggen het maar even 'in de week' zoals dat heet.

Poldermolen *De Ruiten* (113), Slochteren

De krui-inrichting van deze poldermolen was in grote lijnen niet meer in staat te functioneren door houtrot op kritieke plaatsen. Het kruien gaf kans op schade en de situatie werd gevaarlijk. Uit verkenning bleek dat alleen een grondige aanpak oplos-

sing zou bieden. Molenmaker Jellema te Birdaard is opdracht gegeven de lange spruit, de lange en korte schoren en de staartbalk te vervangen. We verwachten dat de molen met Nationale Molendag weer in goede staat mee zal malen. Inmiddels is men met de klus begonnen.

Tjasker te Midwolda naar Nieuw Scheemda

De tjasker bij de natuurplas te Midwolda wordt verplaatst naar Nieuw Scheemda. De beheerder van de paaltjasker, molenstichting Oldambt, heeft al enige jaren plannen om het molentje te verplaatsen. De paaltjasker is destijds gebouwd in Veendam. Vervolgens is er een plaats gezocht in de gemeente Scheemda. Daarbij viel het oog op

een plaats bij de natuurplas van de stichting Het Groninger Landschap. Het was de bedoeling om met de paaltjasker een gebiedje ten zuiden van het molentje regelmatig van water te voorzien. In die tijd was het waterniveau in de plas nog erg laag. Het molentje moest zodanig laag worden geplaatst, dat hij water kon krijgen uit de watergang. Vanaf de plaatsing was er direct een probleem met de windtoevoer. Vanuit westelijke richting was er weinig wind vanwege het Midwolderbos. Vanuit zuidelijke en oostelijke richting was er ernstige windbelemmering vanwege de bomen langs de wegen. Door de geringe windtoetreding was er bij vrijwillige molenaars ook weinig belangstelling om met de molen te gaan draaien.

Tjasker, Midwolda
Foto: H. Noot, Haren

Een aantal jaren geleden is de verbinding met de watergang afgesloten en is er een verbinding gemaakt met de natuurplas. Het water in de natuurplas is inmiddels zoveel hoger geworden dat de uiteinden van de wieken het water raken. De paaltjasker kan dus op deze plaats niet meer malen.

De molenstichting heeft een andere plaats gevonden waar de molen weer een functie kan vervullen. Bij de poldermolen *De Dellen* aan de

Pastorieweg is er bij de parkeerplaats ruimte gevonden om de molen een plaats te geven. Vervolgens is er overleg geweest met de stichting Het Groninger Landschap en de gemeente Scheemda om het molentje te verplaatsen. Alle betrokken instanties hadden begrip voor de argumenten van de molenstichting en stemden met het voorstel in. Er moet deze winter nog wat graafwerk plaatsvinden, zodat de molen

in het voorjaar weer kan functioneren. De molenaars van de nabijgelegen poldermolen *De Dellen*, de heer Lemminga en zijn vrijwilligers, zijn van plan de paaltjasker regelmatig te laten draaien. Vooral op maandagavond, tijdens de instructielessen op de poldermolen, zal het molentje weer gaan draaien. Op deze wijze blijft de paaltjasker toch voor de inwoners van de gemeente Scheemda en de bezoekers van de gemeente behouden.

Ander molennieuws

In Ten Boer heeft de molenromp (de *Widde Meulen*) een nieuwe stelling gekregen.

Dit is mogelijk gemaakt door de enthousiaste vrijwilligers B. Dijk, T. de Jong, P. van Tongeren en Rubingh.

Architectuurprijs voor korenmolens

Het Groninger ontwikkelingsbureau Lowland Management heeft met een aan de Amerikaanse stad Fulton geleverde molen een grote Amerikaanse architectuurprijs in de wacht gesleept. De korenmolen *De Immigrant* kreeg op 26 januari de prestigieuze Merit Award for Technical Excellence. Het bureau deelt de prijs met de stad Fulton, de opdrachtgever die de molen gebruikt als bezoekerscentrum. De beloning bestaat uit een plaquette. *De Immigrant* is een typisch Groningse molen met een houten in plaats van een rieten dak, zoals dat in het noorden ook op het platteland nog te vinden is.

Uit: NRC Handelsblad.

De molen is gebouwd door Molenmakersbedrijf Molema uit Heiligerlee. Molenmaker Molema werd op 1 december jl. verrast met een feestelijke receptie vanwege zijn het feit dat hij 65 jaar is geworden en

Widde Meulen, Ten Boer
Foto: H. Noot, Haren

op 1 januari 2001 afscheid heeft genomen van Molenmakersbedrijf Molema.

Het Groninger Molenarchief

De inrichting van het Groninger Molenarchief is achter de rug. De officiële opening vindt op vrijdag 20 april plaats om 16:00 door Prof. mr. A. van Hall, dijkgraaf van het Waterschap Hunze & Aa's. Op zaterdag 21 april a.s. van 11:00 tot 16:00 uur is er een Open Huis. U bent beide dagen van harte welkom. Daarna zijn bezoekers na afspraak iedere dinsdag weer welkom in het molenarchief. U kunt telefonisch contact opnemen met Henk Vos

0597-532944 of Lucas Venema 0598-451556 of 06-50584331. Op het telefoonnummer 0599-312185 kunt u ons op dinsdag te bereiken.

Het bezoekadres is: Werkplaats van het Waterschap Hunze en Aa's, Wedderstraat 39 te Veele.

Postadres: Het Groninger Molenarchief, Wedderstraat 39, 9541 ED Vlagtwedde.

E-mailadres:
Groninger.Molen.Archief@hetnet.nl

De website Groningermolens.nl

Er is besloten om de financiering van de website op een andere wijze te regelen. Hierdoor kunnen de moleneigenaren en de vrijwillige mole-

De heren de Vries en Lemminga feliciteren dhr. Molema

Foto: H. Noot, Haren

naar gratis gebruik maken van diverse mogelijkheden die de inter-netwerkgroep biedt. De moleneigenaren en vrijwilligers worden hierover binnenkort geïnformeerd. Door deze verandering ontstaat er veel extra werk. Hulp is welkom, al is het maar voor korte tijd of voor bepaalde werkzaamheden. Voor informatie en opgave kunt u contact opnemen met Lucas Venema 0598-451556 of 06-50584331 of per e-mail (lvenema@groningermolens.nl) Op 1 februari werd de 10.000e bezoeker van de website geteld (vanaf 29 april 1999).

Voorjaarsvergadering 2001 van de Vereniging Vrienden van de Groninger Molens

Op woensdag 18 april 2001 om acht uur vindt de voorjaarsvergadering plaats in Dorpshuis Noorderhoogebrug, Wolddijk 161, Noorderhoogebrug/Groningen. De zaal is om 19:00 uur open (ruilbeurs voor molenansichten). De korenmolens *Wilhelmina* is van 19:00 uur tot 20:00 uur te bezichtigen.

Op de agenda staan onder andere de verslagen over 2000 en bestuursver-

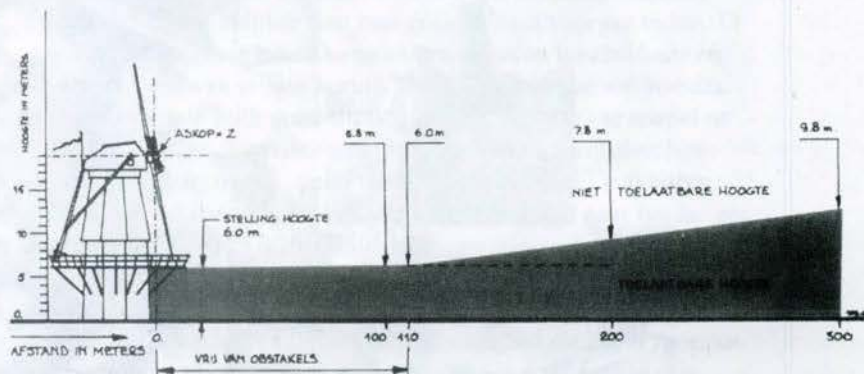
kiezingen. Aftredend zijn de heren De Vries (herkiesbaar) en Vos (niet herkiesbaar). Het bestuur stelt voor de heren G.J. de Vries en A.M. Strijkstra te benoemen tot bestuurslid. We willen het bestuur nog graag uitbreiden met twee personen. Tegenkandidaten en aanvullingen kunnen zich tot de aanvang van de vergadering melden bij voorzitter G.J. de Vries (0597-591931). Het tweede gedeelte van de avond heeft als thema Brandpreventie bij molens. Na de brand van de molen in Kolham is dit een belangrijk onderwerp. De heer G. van Reeuwijk van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg gaat over dit

onderwerp een inleiding houden met de nieuwste inzichten in Nederland. Hoe gaan brandweerkorpsen om met een molenbrand en wat kunnen de eigenaar en de vrijwillig molenaar zelf doen aan brandpreventie, zijn onderwerpen die ter sprake komen.

Biotoopproblemen Winschoten

In aansluiting op het bericht op blz. 24 van *De Nieuwe Zelfzwichter* 2000/4 het volgende.

De Hollandsche Molen, de vereniging Vrienden van de Groninger Molens, de Stichting De Groninger Molen, de afdeling Groningen van het Gilde van Vrijwillige Molenaars, de Bond Heemschut, de Stichting Oud-Winschoten en de biotoopwacht van het Gilde voor dit gebied hebben schriftelijk bedenkingen ingediend tegen de plannen voor de uitbreiding van De Klinker met een kantoorgebouw hoog plm. 16,50 m op ongeveer 110 meter van *Molen Edens*. Op 8 januari jl. is hierover een hoorzitting geweest. Het gemeentebestuur probeert nu in een molenbeleidsplan de criteria voor de hoogte van gebouwen en beplanting rond alle drie de molens vast te leggen. Op 15 februari is met enkele bezwaarden overleg gevoerd. De aanvrager van de bouwvergunning is bereid zijn plannen enigszins bij te stellen. Een vervolgoverleg zal plaatsvinden op 1 maart. Of dit overleg tot resultaten leidt, moet nog blijken.

Toelaatbare windbelemmering (stelling 6 m)

Molens on line

Soms bezitten websites bijna onmogelijke adressen. Wat te denken van:

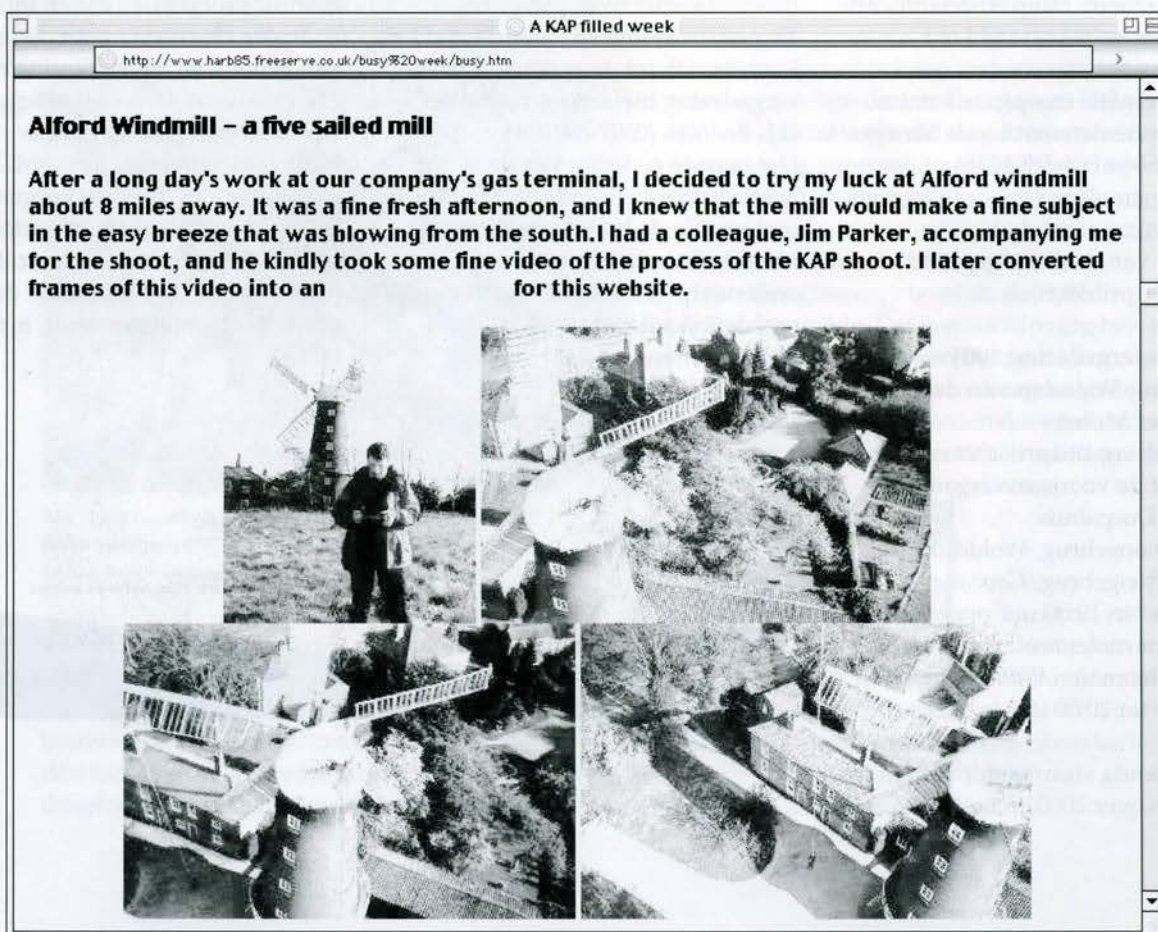
www.harb85.freemove.co.uk/busy%20week/busy.htm

Als u de moeite neemt om dit allemaal in te tikken, of gewoon stopt met intikken achter het woordje uk, dan komt u toch op webpagina's terecht met molenaafbeeldingen. De maker, Simon Harbord, is een liefhebber van vliegers en fotograferen. Op een wel heel wonderbaarlijke wijze weet hij zijn hobby's te combineren. Blijkbaar is hij voor zijn werk regelmatig onderweg, maar in zijn kofferbak is altijd een lichtgewicht deltaxvlieger te vinden. Niet zo

één waarbij je jezelf mee omhoog trekt, nee een eenvoudige kite. Aan deze lichtgewichtvlieger bevestigt hij een lichtgewicht fototoestel met afstandsbediening en kiekt zo zelf de leukste luchtfoto's van allerlei objecten. Op de site zien we diverse zelfgemaakte luchtfoto's van archeologische locaties en monumentale gebouwen. Molens worden zeker niet vergeten. Op dit moment zijn er alleraardigste foto's te vinden van de zeswiekige zelfkruier Alford Windmill, de standerdmolen te Wrawby en de molen van Waltham. Alle genoemde molens zijn uitgerust met zelfzwichting en verkeren zo te zien in prima conditie.

Is er al iemand in de Nederlandse molenwereld met deze wijze van fotografie actief? Mocht één van de lezers besluiten om op deze wijze te gaan fotograferen, dan vernemen we het graag. Het resultaat nemen we graag op in de *Nieuwe Zelfzwichter*.

Wie zich overigens eens wil oriënteren op de aanschaf van lichtgewichtvliegers moet eens naar Duitsland gaan. Zowel in Oldenburg (Gaststraße) als Emden (Brückstraße 2) zijn prachtige vliegerwinkels te vinden, met voor elk wat wils. Op www.invento-hq.com is een selectie van de aldaar te verkrijgen vliegers te zien.

Verstild verleden (36)

In een nog niet eens zo heel ver verleden was het in Nederland niet ongevoel dat er meerdere plaatsen waren waar drie of meer molens stonden. Nu kijken we vaak al vol bewondering als er nog twee molens in een dorp staan. Het dorp Uithuizen telde er ooit vijf, om over de molens in de directe omgeving maar niet te spreken. Allemaal molens die bepaald geen last hadden van beperkte windvang. De zee was en is nabij en waaien doet het er bijna altijd wel. Voor de zeelieden waren molens langs de kust, samen met de kerktorens, ook bakens waar men op voer. Een teken van herkenning en een teken van welkom thuis!

De molengroet is nu wel erg mager geworden, er staat er nog maar een, of liever er staat er gelukkig nog één! *De Jonge Jan* was De Liefde voor menig (vrijwillig) molenaar. In 1866 werd hij ter vervanging van een standerdmolen, gebouwd voor, het kan haast niet anders, molenaar H. Mulder. Een molen met sarrieshut, een gebouwtje waar de molenaar in het verleden niet om zat te springen. Op de foto zien we de molen in de jaren zestig van de vorige eeuw. Op zo'n relatief recente foto zijn overigens vaak nog leuke details te zien. De *Jonge Jan* was toen nog bekleed met asfalt en bij de oprit zien we één, nee twee jonge boompjes. Kortom een foto met een biotoopprobleem in ontwikkeling. Boompje groot, mannetje dood, de molenaar weet wel beter.

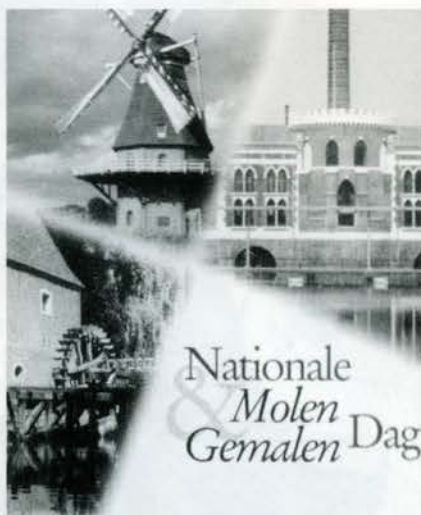

Molen *De Jonge Jan*, Uithuizen
Ansichtkaart uit begin jaren '60

AGENDA en OPENINGSTIJDEN

eerste halfjaar 2001

18 april	Voorjaarsvergadering Vereniging Vrienden van de Groninger Molens
21 april	Friese Molenaarsdag
5 mei	Molens Weddermarke en Wedderveer
12 mei	Nationale Molendag
19 mei	Molens in Winschoten
24 mei	(Hemelvaart) <i>Noordstar</i> in Noordbroek
27 mei	(zondag) Molens in Ganzedijk (Finsterwolde)
2 juni	Molens Weddermarke en Wedderveer
4 juni	(Pinkstermaandag) Duitse molendag (www.deutsche-muehlen.de)
9 en 10 juni	Groninger molenweekend
9 juni	<i>Noordstar</i> in Noordbroek en de Korenbloem in Vriescheloo
16 juni	<i>Vestingmolen</i> in Bourtange en de <i>Jonge Jan</i> in Uithuizen
23 juni	<i>Onrust</i> in Oude Pekela
30 juni	<i>De Dellen</i> in Nieuw Scheemda

zaterdag 12 mei 2001

GRONINGER MOLENWEEKEND

9 & 10 JUNI
2001
10-16 UUR

Vriescheloo	<i>De Korenbloem</i> : elke zaterdag en zondag 10:00 – 16:00 uur
Delfzijl	<i>Adam</i> : elke zaterdag 14:00 – 17:00 uur
Nieuw Scheemda	<i>De Dellen</i> of de <i>Westerse molen</i> , elke maandagavond tot zonsondergang
Eemshaven	<i>Goliath</i> : elke zaterdag en zondag 13:30 – 17:00 uur
Uithuizen	<i>De Jonge Jan</i> : iedere dinsdag en donderdag 10:00 – 12:00 uur en 13:00 – 16:00 uur
Farmsum	<i>De Aeolus</i> : elke dinsdag- en donderdagmiddag (m.u.v. de schoolvakanties)
Eenrum	<i>De Lelie</i> : elke zaterdag 13:00 – 16:30 uur

AGENDA (vervolg)

Open Dagen Oost-Groninger Molens

De Vereniging Molenwerkgroep Oost Groningen stelt u in de gelegenheid de molens in de regio te bezoeken op verschillende zaterdagen of zondagen. De op de vorige pagina's genoemde molens zijn geopend van 13:00 – 16:00 uur; de molenaar is dan aanwezig.

Inlichtingen: H. Bossen, Wollinguizerweg 1542, 9541 AV Vlagtwedde, 0599-313128

Groninger Molenweekend

In het Internationaal Jaar van Vrijwilligers 2001 organiseren de gezamenlijke Groninger molenorganisaties natuurlijk weer het Groninger molenweekend op **9 en 10 juni**. Het merendeel van de 83 Groninger molens zal die dag open zijn en bij goed weer draaien.

De vrijwillige molenaars is gevraagd op te geven of ze open zijn en welke activiteiten er worden georganiseerd. Bezoekers kunnen gegevens opvragen via www.groningermolens.nl en op die manier een route samenstellen langs verschillende molens.

Uiteraard blijft de internetsite ook na het Groninger molenweekend beschikbaar voor het opzoeken van gegevens over de Groninger molens.

Op de **Friese Molenaarsdag** (zaterdag 21 april) zijn de drie molens van Stiens, de molen in Vrouwenparochie en de molen in Oude Leije geopend.

De *Steenhuistermolen* te Stiens wordt na een restauratie weer officieel in gebruik genomen door de eigenaar De Fryske Mole om 9:30 uur. Het is een boerenmounts met een gevlucht van 15 meter.

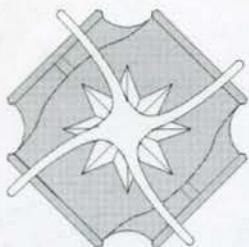
De grote korenmolen *De Hoop* te Stiens is een stellingmolen voorzien van 6 graansilo's. De wieken zijn voorzien van de systemen Ten Have, Van Bussel, Fauël en het Oudhollands wieksysteem. De vlucht is bijna 25 meter.

Binnema's molen staat ook in Stiens en heeft een centrifugaalpomp als opvoerwerktuig. De vlucht is slechts 9 meter.

De *Vrouwebuurstermolen* te Vrouwenparochie heeft een vlucht van 20,60 meter. De korenmolen is in originele staat en geregeld in bedrijf.

De *Balkendsterpoldermolen* staat bij Oude Leije. Het is een molen met een vlucht van 12,64 meter. Het water kan op de boezem worden uitgeslagen, maar rondmalen kan ook. Van deze molen is er ook zicht op de romp *Slagdijkstermolen*, waarvoor vergevorderde plannen zijn voor herstel tot een volwaardige molen.

(S.J. de Jong, molenaar van de *Victor* te Wanswerd)

VERENIGING VAN VRIENDEN VAN DE
GRONINGER MOLENS

STICHTING DE GRONINGER MOLEN

GILDE VAN VRIJWILLIGE MOLENAARS

